

Справедлива сатисфакція за рішенням Європейського суду з прав людини

Пріоритетом для будь-якої правової держави є дотримання прав та свобод людини і громадянина. Кожна держава має забезпечувати гарантії та захищати права своїх громадян.

Столична юстиція консультує: відповідно до ст. 55 Конституції України судовий захист прав і свобод людини і громадянина здійснюється системою судоустрою України. У випадку використання всіх національних засобів судового захисту своїх прав і свобод особа може звернутися до Європейського суду з прав людини (далі – Суд). Дана можливість передбачається Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), що була ратифікована Україною в 1997 році.

Відповідно до статті 41 Конвенції, якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливу сатисфакцію. Сатисфакція – форма відшкодування шкоди, заподіяної потерпілій стороні внаслідок правопорушення. Справедлива сатисфакція не завжди має грошовий характер. Часто справедливою сатисфакцією суд вважає саме встановлення факту порушення. Справедлива сатисфакція може бути присуджена щодо:

- матеріальної шкоди, тобто дійсних збитків, безпосередньою причиною яких було порушення, про яке заявник заявляє;
- моральної шкоди, тобто страждань та перебування у стані стресу внаслідок порушення;
- витрат, пов'язаних зі зверненням до інстанцій національної правової системи та Суду з метою запобігання порушенню чи відновлення порушеного права.

Тобто, зважаючи на всі особливості кожної справи, Суд може вирішити, що стосовно певних скарг визнання порушення Конвенції саме по собі є достатньою справедливою сатисфакцією і немає потреби надавати будь-яку грошову компенсацію. Суд також може з міркувань справедливості призначити відшкодування у розмірі, меншому за фактично нанесену шкоду чи фактично понесені витрати, або не призначити відшкодування взагалі. Це стосується, наприклад, випадків, коли, в оскаржуваній ситуації, сам заявник винний у розмірі завданої шкоди чи понесених витрат. Визначаючи суми компенсації, Суд може також взяти до уваги відповідні зауваження заявника як потерпілої внаслідок порушення сторони та Договірної Сторони, що відповідає за громадський інтерес. Суд зазвичай бере до уваги місцеві економічні обставини.

Як вже зазначалося, справедлива сатисфакція може стосуватися матеріальних збитків; моральних збитків та витрат.

Якщо говорити про збитки в цілому, то необхідно встановити чіткий причинно-наслідковий зв'язок між заявленими збитками та стверджуваним порушенням. Відшкодування збитків може здійснюватися лише, якщо вони є наслідком встановленого порушення. Суд не відшкодовує збитки, що сталися внаслідок подій чи ситуацій, щодо яких не було встановлено порушення Конвенції, а також за збитки, пов'язані зі скаргами, які були визнані

неприйнятними на попередній стадії розгляду справи. Метою призначення Судом компенсації є відшкодування заявнику дійсних негативних наслідків порушення його прав, а не покарання Договірної Сторони, що несе відповідальність за таке порушення.

Щодо матеріальних збитків, то заявник має довести, що матеріальні збитки є наслідком порушення чи порушень, на які він скаржиться. Він повинен надати відповідні документи, які доводять не лише наявність, а й суму чи розмір збитків. Зазвичай, призначена Судом компенсація відповідає повному розрахунку збитків. Проте, якщо точно обчислити розмір дійсних збитків неможливо, Суд зробить оцінку на основі наявної в нього інформації. Компенсація за моральні збитки, яку призначає Суд, надається для відшкодування нематеріальних збитків, наприклад, за моральні та фізичні страждання. Моральні збитки характеризуються тим, що точно обчислити їх розмір неможливо. Якщо наявність такої шкоди встановлена і Суд вважає, що необхідно надати грошову компенсацію, він зробить оцінку на справедливій основі, зважаючи на стандарти, які впливають з його попередньої практики. Заявникам, які бажають отримати компенсацію за моральні збитки, пропонується вказати суму, яка, на їх думку, була б справедливою. Якщо заявники вважають себе жертвами декількох порушень, вони можуть вимагати загальну суму за всі порушення, про які вони заявляють, або окремі суми щодо кожного порушення.

Також Суд може призначити відшкодування заявнику витрат, понесених як на національному рівні, так і під час розгляду справи в самому Суді. До цих витрат зазвичай відносять вартість юридичної допомоги, судові збори тощо. Суд братиме до уваги вимоги тільки щодо тих витрат, які стосуються визнаних ним порушень. Суд відхилить їх, якщо вони стосуються скарг, у яких не буде визнано порушення, або скарг, визнаних неприйнятними. В такому разі, заявникам варто вказувати зв'язок між конкретними витратами та скаргами. Витрати повинні бути дійсними та надані Суду докази таких витрат.

Якщо Суд призначає компенсацію, вона зазвичай надається у вигляді грошової суми, яку уряд Договірної Сторони повинен виплатити жертві чи жертвам встановлених порушень. У рідкісних випадках Суд може розглянути можливість надання вказівки про припинення чи усунення порушення, про яке йдеться. Будь-яка грошова компенсація, надана в рамках статті 41 Конвенції, зазвичай визначається в євро, незалежно від того, яка валюта вказана у вимогах заявника. Суд встановлює за власною ініціативою термін для проведення необхідних платежів. Цей термін зазвичай складає три місяці від дати, коли його рішення стало остаточним і обов'язковим для виконання. У разі недотримання терміну, Суд також призначає виплату пені. Якщо встановити місцеперебування стягувача – фізичної особи не вдається, а також у разі смерті стягувача чи реорганізації/ліквідації юридичної особи відшкодування перераховується на депозитний рахунок державної виконавчої служби.